

ALEKSANDR BLOK'UN KULIKOV MEYDANINDA ADLI ŞİİRİNDE RUSYA HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN YANSIMALARI

REFLECTIONS OF ALEXANDER BLOK'S VIEWS ON RUSSIA IN HIS POEM ON THE FIELD OF KULIKOVO

Mesude SAĞIROĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, mesude.sagiroglu@kafkas.edu.tr

Makale Bilgisi

Türü: İnceleme makalesi
Gönderildiği tarih: 24 Ağustos 2024
Kabul edildiği tarih: 12 Şubat 2025
Yayınlanma tarihi: 25 Haziran 2025

Article Info

Type: Review article
Date submitted: 24 August 2024
Date accepted: 12 February 2025
Date published: 25 June 2025

Anahtar Sözcükler

Aleksandr Blok; Kulikov Savaşı; Rus Sembolizmi; Gümüş Çağ

Keywords

Alexandr Blok; the Battle of Kulikovo; Russian Symbolism; the Silver Age

DOI

10.33171/dtcfjournal.2025.65.1.32

Öz

Aleksandr Aleksandroviç Blok (1880-1921), ikinci kuşak Rus sembolistlerin önde gelen isimlerinden biridir. Pek çok sembolist şair gibi sanatında yeni bir yaşam oluşturma, yeni ideallerin izinden giden Blok, 1905 devrimiyle birlikte şiirlerinde Rusya'yı konu edinmeye başlar. Rusya temalı şiirleri arasında Kulikov Meydanında (Na pole Kulikovom, 1908) adlı şiiri ön plana çıkar. Şiir, Rus tarihinde knezlikler arasında birlik sağlama yolunda bir dönüm noktası olarak kabul edilen Kulikov Şavaşı'nı konu edinir. Blok'un sanatının doruğa ulaştığı dönemde kaleme aldığı bu şiir, çeşitli edebiyatçılar ve araştırmacılar tarafından olumlu yorumlar alır. Blok, şiirde tarihi ve kültürel öğelere yönelerek Rusya'ya ait değerleri ön plana çıkarmanın yanı sıra dönem Rusya'sı ve geçmiş arasında bir benzerlik oluşturmayı amaçlar. Böylece şair, yaşadığı dönemde yer alan toplumsal karmaşayı aksettirir. Bunun yanı sıra, halkın geçmiş zamanlarda olduğu gibi birlik ve beraberlik içerisinde olması gerektiği fikrini yansıtır. Rusya'nın derin bir geçmişi, zengin bir tarihi ve kültürel birikime sahip olduğuna vurgu yaparak okuyucusunda milli bilinci uyandırmayı amaçlar. Çalışmamız, şairin Kulikov Savaşı aracılığıyla şiirde işlediği fikirlere dair çıkarımda bulunmayı amaçlanmaktadır. Şair hakkında bilgi sağlaması bakımından edebi yaşamına, sanat ve yaşadığı döneme dair bakış açısına kısaca değindikten sonra, şiire dair analizler yer alacaktır. İncelemeler, şair ve eserleriyle ilgili ülkemizde, Rusya'da ve Batı'da yapılmış çalışmalardan elde edilen veriler temelinde yorum bilim ve metne dayalı inceleme yöntemlerine başvurularak gerçekleştirilmektedir.

Abstract

Aleksandr Aleksandrovich Blok (1880-1921) was one of the leading figures of the second generation of Russian Symbolists. Like many symbolist poets, Blok, who pursued the path of creating a new life and new ideals in his art, began to focus on Russia in his poems after the 1905 revolution. Among his poems on Russia theme, On the Field of Kulikovo (Na pole Kulikovom, 1908) stands out. The poem deals with the Battle of Kulikovo, which was a turning point in Russian history in terms of unity between the principalities. This poem, written during the period when Blok's art reached its peak, received positive comments by various writers and researchers. Blok, in addition to emphasizing the values of Russia by focusing on historical and cultural elements in the poem, aims to create a similarity between Russia of that period and the past in order to show social chaos of the period, in which he lived. He also reflects his idea that people should be in unity and solidarity as before. Emphasizing that Russia has a deep past, a rich historical and cultural heritage, poet targets to awaken national consciousness in reader. Our study aims to make an inference on ideas that the poet held in the poem through the Battle of Kulikovo. After briefly touching upon his literary life, his perspective on art and on the period, in which he lived in order to provide information about the poet, analyses of the poem will be included. The analyses are carried out using hermeneutics and text-based analysis methods based on data obtained from studies conducted in our country, Russia and the West on the poet and his works.

Giriş

Aleksandr Blok, 1880 yılında Petersburg'ta dünyaya gelir. Hukuk profesörü olan babasının ve annesinin şair henüz küçük yaşta iken ayrılması nedeniyle, Blok'un çocukluğu ünlü bir botanik bilimci ve Petersburg Üniversitesi'nin rektörü olan dedesi Beketov'un evinde geçer (Bannikov, 1986, s. 431). İngilizce, Fransızca ve diğer Avrupa dillerinden çeviriler yapan büyük annesi, teyzeleri ve annesinin Blok üzerinde büyük etkisi olur. Oldukça kültürlü bir ailede yetişmesinin neticesi olarak şair, edebiyat, müzik ve tiyatroya ilgi duyar. Şair, V.A. Jukovski (1783-1852), A.S. Puşkin (1799-1837), M. Yu. Lermontov (1814-1841), A.A. Fet (1820-1892), F.İ. Tyutçev (1803-1873) gibi 19.yüzyıl şairlerinden de fazlaca etkilenir (Mints, 2004, s. 14-15).

Blok, liseyi bitirdikten sonra öğrenimine önce Petersburg Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde daha sonra ise yine aynı üniversitenin Tarih-Felsefe Fakültesi'nde devam ederek 1906 yılında mezun olur (Bannikov, 1986, s. 431). Şair, edebiyat sahnesine ilk adımını *Ante lucem* (*Ante lucem, 1898-1900*) adlı kitabında bir araya getirdiği şiirleriyle atar (Mints, 2004, s. 14-15). 1904 yılında Blok'un ünlü kimya bilimci D.İ. Mendeleyeva'nın kızı L.D. Mendeleyeva'ya ithafen kaleme aldığı şiirlerin yer aldığı *Harika Kadın Hakkında Şiirler* (*Stihi o Prekrasnoy Dame*) adlı eseri çıkar. Sanatının erken döneminde Blok'un kaleme aldığı şiirler romantizme ait öğeler içermesinin yanı sıra mistik bir tona sahiptir. Bu dönemde şair, Vladimir Sergeyeviç Solovyov (1853-1900)'un dünyanın sonu ve evrensel ruh üzerine ileri sürdüğü idealist öğretinin fazlaca etkisi altında kalır (Bannikov, 1986, s. 431).

19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başlarında Rusya'da akademik ve edebi çevrelerde geleneksel olarak yer edinmiş akımların dışına çıkma çabaları neticesinde karşıtlıkları bünyesinde barından bir kültür anlayışı meydana gelir. Bu doğrultuda, iki yüzyılın eşiğinde "sanat" kavramına ve özellikle sembolizmin etkisiyle halk edebiyatına ve folklora bakış açısı genişler (Lotman, 1981, s. 7-8). Bu doğrultuda Blok, 1903-1906 yılları itibarıyla, bireysel konulardan ziyade toplumsal konulu şiirler kaleme almaya başlar. Şiirlerinde yeni bir düzen için mücadele ve başkaldırı motifleri yer alır (Mints, 2004, s. 18). Şair, şiirlerinde ele aldığı bu konularla sembolizmin sınırları dışına çıkmaya başlar. 1905 Devrimi ile birlikte şairde hümanizm ve demokratizm duyguları uyanır. Şair, birçok sembolist şair gibi devrimle birlikte uyanan yeni bir yaşam oluşturma amacının, yeni ideallerin izinden gider. Blok, şiirlerinde kendi döneminin içinde bulunduğu trajik durumu yansıtır (Nikolayev, 1990, s. 104-105). Böylece, şiirlerinde anayurt teması yer edinmeye başlar ve tarihsel öğelere yönelerek kullandığı semboller doğrultusunda gerçek Rus yaşamına ışık tutmayı amaçlar (Bannikov, 1986, s. 431).

Blok, Rusya hakkındaki düşüncelerini sadece şiirlerinde değil, düz yazılarında da yansıtır. 1908 yılında yayımlanan “Halk ve Aydın Sınıf (Narod i intelligentsiya)” başlıklı makalesinde Gogol’ün Rusya için kullandığı “hızla ilerleyen troyka” benzetmesine değinerek o dönemde Rusya’da meydana gelen gelişmelere dair endişelerini ve fikirlerini dile getirir:

Bu kadar hızlı yükselen, her yıl daha belirgin bir biçimde duyduğumuz uğultu, troykanın çanlarının gizemli çingirtisidir. Etrafında esintinin gürleyip rüzgâra dönüştüğü troyka, doğrudan bizim üzerimize düşerse ne olacak? Halkın üzerine atılarak, troykanın çılgın ayakları altına, kaçınılmaz olan ölüme atılacağız. Bu yüzden ilgisizlik ve hüznün yanında endişe, keder olmak üzere iki duygu bize daha sık uğruyor (URL-1).

Bu cümlelerinden de anlaşılacağı üzere, Blok Ekim 1917 devrimini gerçekleşmesi kaçınılmaz bir olay olarak görür. Ona göre bu devrim, Rus halkının yeni bir döneme geçişini sağlayacaktır. Şair, eski düzenden kurtulma gayesiyle gerçekleşen devrim için aydın sınıfın halk ile iş birliği yapmak zorunda olduğunu düşünür (Mints, 2004, s. 34-35). Bu düşüncesini “Aydın Sınıf ve Devrim (İntelligentsiya i revolyutsiya, 1918)” adlı makalesinde kaleme alan Blok, sanatçıları yeni hükümet ile iş birliği yapmaya çağırır. Bu doğrultuda şiirlerinin konusunu devrim oluşturur ve 1918 yılında devrimin destekçisi olarak gördüğü halka övgü niteliğinde *On İki (Dvenadtsat’)*¹ adlı şiirini kaleme alır. Yine aynı yıl *İskitler (Skift)*² şiirini yayımlar (Bannikov, 1986, s. 431-432).

Blok, “*Puşkin ve Gogol’dan Tolstoy’a kadar Rus edebiyatından kesitlerde ve 19. yüzyılın bitkin Rus toplum eylemcilerinin nefeslerinde bize yaşayan muazzam bir güçlü ve yeni Rusya kavramı miras kaldı.*” (Jirkova, 2015, s.78) anlayışını eyleme dönüştürerek, yeni Sovyet kültürünün inşasında aktif bir biçimde yer alır (Nikolayev, 1990, s. 108). Şair, geçirdiği kalp rahatsızlığı sebebiyle 7 Ağustos 1921 tarihinde yaşama veda eder.

Amaç ve Yöntem

Çalışma, şiirde kullanılan sembolik ve metaforik ifadeler doğrultusunda şairin aktarmayı amaçladığı fikirlere yorum getirmeyi hedeflemektedir. Şiir incelemeleri şairle ilgili yapılmış Rusça, İngilizce ve Türkçe araştırmalardan toplanan bilgilerden hareketle yorum bilim ve metne dayalı inceleme yöntemi çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Analizler, elde edilen veriler ve şiirden alıntılarla desteklenmektedir. Şiirin Türkçe çevirisi

¹ Şiir hakkında detaylı inceleme için bkz. Öksüz G. (2010). Aleksandr Blok’un “On İki” Adlı Şiirinde Sesler, Renkler ve Semboller. *LİTERA Edebiyat Yazıları* (C. 26, s.143-156).

² Şiir hakkında detaylı inceleme için bkz. Çetinkaya E. (2021). Rus sembolist şairler A. A. BLOK, V. Ya. Bryusov ve K. D. Balmont’da devrimin yansıması olarak İskitler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), s. 633-648.

bulunmadığından, çalışma içerisinde şiirden aktarılan alıntılarının tercümesi bizzat yazar tarafından yapılmaktadır.

Kulikov Meydanında'da Blok'un Rusya'ya Dair Görüşlerinin Yansımaları

Aleksandr Blok, *Kulikov Meydanında (Na pole Kulikovom)* adlı şiirini sanatının doruğa ulaştığı 1907-1908 yıllarında kaleme alır. Şiirin ilk üç bölümü 1908 yılı Haziran ayının ilk yarısında, dördüncü bölümü Temmuz'da, beşinci bölümü ise Ekim-Aralık ayları arasında yazılır (URL-3). İlk kez "Şipovnik" adlı yıllıkta yayımlanan (Orlov vd., 1960, s. 587) şiir, şairin *Anayurt (Rodina, 1907-1916)* adlı şiir kitabı içerisinde yer alır. Edebiyat çevrelerince beğeni toplayan şiir, Rus sembolist şair Andrey Bely (1880-1934) tarafından Blok'un sanatında bir mihenk taşı olarak görülür (İl'yev, 1991, s. 32). Araştırmacı Mihaylov (1981, s. 138), Blok'un tarihin kahramanlık dolu sayfalarına dönmesinin boşuna olmadığını, şiirde Rus halkının köklü kültürü ve tarihi varlığıyla bağlantılı bir biçimde anayurt duygusunun vücut bulduğunu dile getirir. Araştırmacı Mints (2004, s. 23), şairin bu tarihi olaya başvurarak anayurdunun geçmişi, bugünü ve geleceği arasında bir bağ kurmaya çalıştığını ileri sürer. Blok'un şiirde kurmayı amaçladığı bu bağ ile ilgili olarak Rus edebiyat bilimci N.N. Skatov (1981, s. 102), "*Blok'un yolu Kadim Rusya'dan günümüz Rusya'sına idi*" yorumunu yapar.

Tarihi kaynaklar incelendiğinde Kulikov Savaşı, Rus tarihinde dönüm noktası olarak kabul edilen olaylardan biri olarak yer alır. Savaş, 8 Eylül 1380 tarihinde Don ve Nepryadva Nehri bölgelerinde Altın Orda hükümdarı Mamay Han'ın birliklerine karşı gerçekleşir. Kulikov Savaşı, Moskova knezi Dmitriy Donskoy önderliğinde Rusların kesin galibiyetiyle sonuçlanır ve Rusya'nın Tatar boyunduruğundan kurtulmasında önemli bir rol oynar (Orlov vd., 1960, s. 587). Rus knezleri ilk kez bu savaşta Altın Orda'ya karşı birlik sağlar. Dmitri Donskoy'un Moğol-Tatarlar karşısında kazandığı zafer, knezlerin özgüvenini artırır. Böylece, Moskova Knezliği önderliğinde büyüyecek olan Rusya'nın temelleri atılır. Zaferden bir sene sonra Tatarlar durumu tersine çevirerek Rusları yeniden teslim olmaya zorlasa da Rusların artık kendilerini savunma isteği ve yetkinliğine sahip olduklarını anlarlar. Moğol-Tatarlar artık geçmişte olduğu gibi böl ve yönet düşüncesiyle Ruslara saldıramayacaklardır. (Kemball, 1954, s. 33). Bu doğrultuda Kulikov Savaşı, Rus knezlikleri arasında milli bir bütünlük ve birlik oluşturma duygusu uyandırması açısından önem taşımaktadır.

Blok, Kulikov Savaşı'nın ifade ettiği bu anlamı şiirinde yansıtır. Şair, milli bilinci uyandırması bakımından Rusya tarihi için önem taşıyan bu savaşın yaşandığı dönem ile 1905 Devrimi sonrasında Rusya'nın içinde bulunduğu durum arasında bir benzerlik kurar. Araştırmacı Orlov'a göre (1960, s. 587) şiir, yazıldığı tarih göz önünde bulundurulduğunda, Kulikov Savaşı aracılığıyla o dönemde Rusya'da yaklaşmakta olan devrime karşı halkın ve aydın kesimin yaklaşımındaki zıtlığı ortaya koyar. Şair, Rusya'nın geçmişi üzerinden

gelecekte meydana gelebilecek olaylara dair tahminlerini kaleme alır. Araştırmacı İl'yev, şiirin 1905 devriminin başarısızlığı sonrasında meydana gelen toplumsal-siyasi etkiye bir tepki olarak ortaya çıktığını ileri sürer. Blok'un ünlü Rus tiyatro yönetmeni K.S. Stanislavskiy'e yazdığı 9 Aralık 1908 tarihli mektubunda da ifade ettiği üzere, şiirin teması genel olarak Rusya, daha özele inmek gerekirse de halk ve aydın meselesidir (İl'yev, 1991, s. 22).

Araştırmacıların ileri sürdüğü bu çıkarımlara bir dayanak olarak Blok, "Halk ve Aydın Sınıfı" başlıklı makalesinde şu cümleleri kaleme alır: *"Dmitriy Donskoy'un başında bulunduğu Rus ordusu tarif edilemeyecek gücü henüz hareketsizce uyuklayan yüz elli milyon askerden; düşman Tatar ordusu ise halka giden yolu bulamayan aydın sınıf mensubu birkaç yüz bin kişiden oluşuyordu"* (Orlov vd., 1960, s. 587). Blok, bu cümlelerinde Tatar ordusu ve Rus ordusunu birer sembol olarak kullanır ve böylece, yaşadığı dönemde halk ve aydın kesimin tutumları arasındaki farkı ortaya koyar (URL-4, s. 73).

Bu bilgiler ışığında incelemeye tabi tutulan şiirin ilk bölümünde şairin keder ve sıkıntı içerisinde, savaş döneminden bir Rusya tablosu çizdiği görülür: *"Kanlı günbatımı! Kalpten kan akıyor!/ Ağla kalbim, ağla.../ Huzur yok! Bozkır kırsığı/ Dörtnala koşuyor! (Закат в крови! Из сердца кровь струится!/ Плачь, сердце, плачь.../ Покоя нет! Степная кобылица/ Несется вскачь! (Blok, 1960: 250). Şair, kırsığın koştığı, sorguç otunun yetiştiği, savaşın dumanıyla kaplı bir bozkır tasviri yapar. "Bozkır (степь)", "yangın (пожар)", "ateş (огонь)", "karanlık (мгла)", "duman (туман)" gibi sözcük kullanımlarıyla savaş alanı okuyucunun kafasında canlanır. Anlatıcı, tasvir ettiği bu bozkırın bu savaş sahnesine ilk defa tanıklık etmediğini dile getirerek, araştırmacı Mints'in de ifade ettiği üzere (2004, s. 24) savaşın Rusya için ne bir ilk ne de son olduğu, tarihin tekerrürden ibaret olduğu düşüncesini aktarır. Bununla ilgili olarak Blok, şiirin 1912 yılı baskısına ithafen kaleme aldığı dipnotunda şöyle bir yorumda bulunur: *"Kulikov Savaşı'nın Rus tarihinin sembolik olaylarından biri olduğu fikri, yazarın şahsi kanaatidir. Bu tür olayların tekrarı kaçınılmazdır."* (akt. Nikolayev, 1990, s. 107). Araştırmacı Vroon (1984, s. 345), bu görüşüyle Blok'un şiirde Nietzsche'nin ebedi dönüş mitini yansıttığını ileri sürer. Zira bu mite göre evrende çoktan olup bitmiş, şu anda gerçekleşmekte olan ve gelecekte gerçekleşecek her şey çoktan gerçekleşmiştir ve aynı düzende, sonsuz kere, tamamen aynı olaylarca öncelenerek ve izlenerek tekrar gerçekleşecektir (Işık, 2023, s. 155). Ayrıca Vroon (1984, s. 345), şiirde Nietzsche'nin kaos ve düzen arasında sonsuz bir çatışmanın yer aldığı fikrinin de yer aldığını ileri sürer:*

Ve sonsuz savaş! Sadece uykumuzda huzur var
 Kan ve toz içerisinde...
 Uçuyor, uçuyor bozkır kırsığı
 Ve eziliyor sorguç otu...

Ve sonu yok! Parlıyor verstler, uçurumlar...
 Dur!
 Gidiyor, gidiyor korkan dumanlar,
 Kan içinde günbatımı!

И вечный бой! Покой нам только снится
 Сквозь кровь и пыль...
 Летит, летит степная кобылица
 И мнет ковыль...

И нет конца! Мелькают версты, кручи...
 Останови!
 Идут, идут испуганные тучи,
 Закат в крови! (Blok, 196, s. 249).

Şiirin devamında Rusya, anlatıcı tarafından bir eş olarak betimlenir. Bu betimleme aracılığıyla şair, yaşadığı ülkenin geleceği ve kendi kaderi arasında bir bağ kurar. Böylece, ülkenin geleceği ve kendi ile birlikte Rusya’da yaşayan tüm halkın kaderi arasındaki sıkı ilişkiye dikkat çeker. Bununla birlikte şair, Rusya’ya korunmaya muhtaç bir kadın özelliği yükler. Blok, “Halk ve Aydın Sınıf” başlıklı makalesinde bu dizelerin açıklamaları niteliğinde şöyle bir yorumda bulunur: “*Halk ruhu demek, bütünüyle Gorki’nin de ilahlaştırdığı Rusya’yı sevmek demektir... Gorki’nin kalbi halkın bir anneyi, bir eşi, bir kız kardeşi sevdiği gibi Rusya’yı seviyor ve Rusya için endişeleniyor*” (URL-2):

Rusya’m benim! Karım benim! Acıtacak kadar
 Uzun bir yol yazılmış bize
 Yolumuz kadim iradenin Tatar oku gibi
 Göğsümüzü delip geçti.

О, Русь моя! Жена моя! До боли
 Нам ясен долгий путь!
 Наш путь — стрелой татарской древней воли
 Пронзил нам грудь (Blok, 1960, s. 249).

Burada şiir içerisinde de sıkça kullanılan “yol” metaforu karşımıza çıkar. Araştırmacı Vroon’un (1984, s. 343) da ifade ettiği üzere, şiirde “yol” sözcüğü Rusya’nın tarih sürecindeki ilerleyişini simgeler. Şair, “*Yolumuz bozkır yolu, yolumuz uçsuz bucaksız hüznün içinde / Senin üzüntün içinde, Rusya! (Нам путь — степной, нам путь — в тоске безбрежной, / В твоей тоске, о Русь!)*” (Blok, 1960, s. 249) dizelerinde Rusya’da tarih boyunca meydana gelmiş ve gelebilecek olumsuz durumların orada yaşayanları yakinen ilgilendirdiğini dile getirir.

Şiirin ikinci bölümünde Altın Orda ve Rus birliklerinin Nepryadva nehri kenarındaki karşılaşmalarından bahsedilir: “*Yolumuz üzerinde, beyaz bir yanıcı taş var. / Nehrin ardında ise aşağılık Orda... (На пути — горячий белый камень. / За рекой — поганая орда)*” (Blok, 1960: 250). Blok, “Rusya ve Aydın Sınıf (Rossiya i intelligentsiya, 1908)” başlıklı makalesinde de Rus ve Tatar ordularının karşılaşmalarının kendi dönemi için sembolik bir anlam taşıdığını ifade eder. Şaire göre bu durum, dönemin Rus toplumunda aydın sınıf ve halk arasındaki çizgiyi simgeler:

Halk ve aydın sınıf olmak üzere iki taraf arasında diğerlerinin de hemfikir olduğu birleştirici bir çizgi var. Bu çizgi, birbirine açıkça düşman olan Ruslar ve Tatarlar arasında yoktu, fakat şu an gizli bir biçimde düşman olan taraflar arasındaki çizgi ne kadar da ince! ... Bu çizgi dumanlı Nepryadva Nehri kadar ince değil mi? Savaş öncesi gece vakti bükülüyordu berrak Nepryadva iki taraf arasında. (URL-3).

Birbirinden kopuk bir yaşam sürdüren aydın kesim ve halkı bir araya getirmek Blok için yaşadığı dönemin en önemli meselesi olur (Nikolayev, 1990, s. 107). Ancak şair, bunun mümkün olmayacağını öngörerek Rus toplumunu yine bir savaşın beklediğini şu dizelerde dile getirir: “*Nepryadva’nın ardında kuğular feryat ediyordu / Yine, yine feryat edecekler. (За Непрядвой лебеди кричали, / И опять, опять они кричат...)*” (Blok, 1960, s. 250). Blok şiirde yansıttığı bu düşüncelerini “Halk ve Aydın Sınıf” makalesinde şöyle aktarır:

Şehirlerin üzerinde tecrübeli bir kulağın dahi anlayamayacağı türden uğultu var. Mamay Han’ın Hezimet Menkıbesi’nde Kulikov Savaşı’ndan bir gece önce Tatar ordusu üzerinde yer aldığı bahsedilen uğultu gibi. Sayısız at arabası Nepryadva’nın ardında gıcırıyor, insan feryatları duyuluyor, dumanlı nehrin üzerinde ise endişeli halde kazlar ve kuğular sığıyor, feryat ediyor (akt. Orlov vd., 1960, s. 587).

Araştırmacı Orlov, şairin makalesinde yer alan bu cümlelerin şiirin ikinci ve üçüncü bölümleriyle paralellik gösterdiğini ileri sürer. Blok’un bu bölümde kullandığı “gece kuşları”, “sessiz şimşekler”, “Nepryadva üzerindeki duman”, “kuğular feryat ediyordu”, gibi

ifadeler *Mamay Han'ın Hezimet Menkıbesi (Skazaniye o Mamayevom poboışçe)*'nden izler taşır (Orlov vd., 1960, s. 587-589): “*Ve daireler çizerek gece kuşları/ Uzaklara gidiyorlardı./ Rusya'nın üzerinde sessiz şimşekler/ Knezi gözlüyordu. (И, чертя круги, ночные птицы/ Реяли вдали./ А над Русью тихие зарницы/ Князя стерегли.*” (Blok, 1960: 250-251).

Üçüncü bölümde anlatıcı, Kulikov Savaşı'nda bir arada olduğu, kuğuların feryatlarında sesini duyduğu bir kişiye hitap eder. “*Sen indin ı ışık saçan elbiselerinle, / Atı ürkütmeden*” dizelerinde anlatıcının hitap ettiği bu kişinin Rus halkının dini inanışında kutsal bir yeri olan İsa olduğu anlaşılır. “*Tozlu zırhı yeniledi/ Omzumdaki.*” dizelerinde İsa'nın simgelediği dini inanç sayesinde savaşçıların gücünün manevi açıdan yenilendiği düşüncesi aktarılır. Şair, “*Şilt takılıydı el yapımı olmayan Yüzünde*” dizesinde İsa'nın “Spas Nerukotvorniy (Elle Yapılmamış Kurtarıcı)” tasvirine atıfta bulunur. Böylece, İsa'nın Rus askerleri için koruyucu bir manevi gücü temsil ettiğini dile getirir. Şair, İsa'nın önemini vurgulamak amacıyla dize içerisinde “Yüzün (Твой лик)” sözcüğünün ilk harfini büyük yazar:

Ve Uyuyan Nepryadva'nın üzerinde dumanla,
Tam üzerime
Sen indin ı ışık saçan elbiselerinle,
Atı ürkütmeden.

Gümüş gibi parladı dostumuz için dalgalar
Çelik kılıç üzerinde.
Tozlu zırhı yeniledi
Omzumdaki.

Ve ertesi gün kara bulut gibi
Harekete geçti Orda,
Şilt takılıydı el yapımı olmayan Yüzünde
Ebediyen parlıyordu.

И с туманом над Непрядвой спящей,
Прямо на меня
Ты сошла, в одежде свет струящей,
Не спугнув коня.

Серебром волны блеснула другу
На стальном мече.

Освежила пыльную кольчугу
 На моем плече.
 И когда наутро, тучей черной,
 Двинулась орда,
 Был в щите Твой лик нерукотворный
 Светел навсегда (Blok, 1960, s. 251).

Burada, şairin çizdiği savaş tablosuna kartalın feryadı dâhil olur. Slav mitolojisinde kartal her şeyi bilen ve gören tüm gök tanrılarının sembolü olarak kabul edilir. Bununla birlikte kartal, Hıristiyanlıkta İsa'nın göğe yükselişi, göğe gönderilen dualar, Tanrı'nın lütfunun inmesi ve kötülüğe karşı zafer ile bağdaştırılır. Kadim İran ve Roma'da kartal, askeri başarının alameti olarak da görülür (Tresidder, 1999, s. 255-257). Bu yorumlamalar doğrultusunda, şiirde Tatar ordusunun üzerinde uçan kartalın, Rus ordusunun zaferine işaret ettiği söylenebilir:

Tatar ordusu üzerinde kartalın feryadı
 Felaketi işaret ediyordu,
 Nepryadva ise dumana büründü,
 Prensesin duvağa büründüğü gibi.
 Орлий клекот над татарским станом
 Угрожал бедой,
 А Непрядва убралась туманом,
 Что княжна фатой (Blok, 1960, s. 251).

Dördüncü bölümde şair, tarihte yaşanan bu hüznü zamanların uzaktan kendine seslendiğinden bahseder. “Tatar borularının sesi”, “Rusya üzerindeki yangın”, “Rüzgârın ardından kılıçlar sesleniyor” gibi ifadeler aracılığıyla Rusya’da bir savaşın yaklaşmakta olduğuna dair hislerini dile getirir:

Yine yüz yıllık hüznle
 Eğiliyordu toprağa sorguç otu
 Yine dumanlı nehrin ardında
 Uzaklardan bana sesleniyorsun...
 ...
 Kamçının feryatlarını duyuyorum
 Tatar borularının sesini,
 Rusya üzerinde görüyorum
 Geniş ve sessiz yangını.
 Опять с вековой тоскою
 Пригнулись к земле ковыли.

Опять за туманной рекою
Ты кличешь меня издали...

...

Я слушаю рокоты сечи
И трубные крики татар,
Я вижу над Русью далече

Широкий и тихий пожар (Blok, 1960, s. 251-252).

Beşinci ve son bölümde Blok, Rus şair Vladimir Sergeyeviç Solovyov'un *Ejderha* (*Drakon*, 1900) adlı şiirinin ilk dörtlüğünün son iki dizesini epigraf olarak kullanır: “*Ve karşı konulmaz dertlerin karanlığıyla / Yaklaşan günü kapladı. (И мглою бед неотразимых / Грядущий день заволокло.)*” (Solovyov, 1974, s. 136) “*Ve karşı konulmaz dertlerin karanlığıyla / Грядущий день заволокло (Yaklaşan günü kapladı)*” dizeleri Blok'un şiirinin son bölümünde ilk dörtlüğe uyarlanmış olarak karşımıza çıkar.

Yine Kulikov Meydanı üzerinde
Karanlık yükseldi ve yayıldı
Ve şiddetli bir bulut gibi
Yaklaşan günü kapladı.

Опять над полем Куликовым
Взошла и расточилась мгла,
И, словно облаком суровым,

Грядущий день заволокла (Blok, 1960, s. 252).

Araştırmalar doğrultusunda Solovyov'un bu şiirini Alman imparatoru II. Wilhelm'in Çin'de Batı'ya karşı çıkan ayaklanmayı bastırma amacıyla ordu göndermesi üzerine kaleme aldığı bilgisi yer almaktadır. Şiire dair sunulan açıklayıcı notta Solovyov'un Hristiyan olmayan Doğu toplumlarına karşı II. Wilhelm'i Haçlı Seferlerinin sürdürücüsü olarak gördüğü ifade edilir (Solovyov, 1974, s. 310). Araştırmacı Avdeyçik ise Blok'un Solovyov'u “İsa'nın sadık savaşçısı” olarak gördüğü bilgisi doğrultusunda şiirde şeytanı sembolize eden ejderhaya karşı kutsal olanın, İsa'nın izinden giden bir Tanrı-insan öne sürdüğünü belirtir (Avdeyçik, 2021, s. 15-16). Bu veriler neticesinde şairin, toplumsal bir olay üzerinden kendi düşüncelerini aksettirdiği anlaşılır.

Blok'un da son bölümde Solovyov'un şiirini anımsatan bir anlam oluşturmaya çalıştığı söylenebilir. Şair, ayak sesleri her ne kadar duyulmasa da tarih sahnesinden tanıdık gelen bir savaşın yaklaşmakta olduğuna dair tahminini dile getirir ve o dönemde toplum içerisinde hüküm süren gergin atmosferi “*Fakat biliyorum seni/ Yüce ve isyankâr günlerin başlangıcı!... Kalp huzur içinde yaşayamaz, / Bulutlar boşuna toplanmadı. (Но узнаю тебя,*

начало/ Высоких и мятежных дней!... Не может сердце жить покоем,/ Недаром тучи собрались.)” (Blok, 1960, s. 253) dizelerinde yineler. Şiir, “Zamanın geldi. Dua et! (Тенерь твой час настал. - Молись!)” (Blok, 1960, s. 253) ifadesiyle son bulur. Araştırmacı İl’ev (1991, s. 30) bu ifadeyi komutanların ve askerlerin savaş öncesinde dua edip mezmurlar okuyarak savaşa gitmeleriyle ilişkilendirir. Bu doğrultuda Blok’un, okuyucusuna kaçınılması mümkün olmayan toplumsal olaylar karşısında kutsalına, manevi olana sığınması yönünde tavsiyede bulunduğu anlaşılır.

Sonuç

İncelemelerimiz neticesinde, araştırmacıların da ileri sürdüğü üzere, Rus tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilen Kulikov Savaşı temelinde Blok’un dönem Rusya’sı ile ilgili görüşlerini aktardığı açıkça anlaşılır. Böylece, şairin bu tarihi olayı o günün şartlarında Rusya’nın içinde bulunduğu durumu tasvir etmek amacıyla bir sembol olarak kullandığı görülür. 1905 yılında gerçekleşen ilk Rus devrimine ve dönemin toplumsal olaylarına karşı yaklaşımında farklılık bulunan aydın sınıf ve halk arasındaki karşıtlık, Kulikov Savaşı’nda Tatar ve Rus ordularının karşılaşmasıyla simgelenir.

Blok, Kulikov Savaşı ile yaşadığı dönemde Rusya’nın içinde bulunduğu durum arasında benzerlik kurarak Rus toplumu üzerindeki kasvetli ve buhranlı atmosferi betimler. Bunun yanı sıra şair, tarihin tekrar edebileceğine dair öngörülerini dile getirir. Şiir boyunca Kulikov Savaşı’nda düşmana karşı oluşturulan birlik ve beraberliğin tüm kesimler arasında sağlanması gerektiğine vurgu yapar. Şair, şiirde sıklıkla tekrar eden “yol” sözcüğüyle Rusya’nın tarih sahnesindeki ilerleyişini simgeler. Böylece, Rusya’nın derin bir geçmişe sahip olduğu, tarihi ve kültürel birikimiyle varlığını sürdürmeye devam edeceği düşüncesini aktarır. Bunun yanı sıra şairin duygu dünyasında Rusya’nın uğruna mücadele edilen bir kadını, üzerinde yaşayan halkın kaderinin bağlı olduğu bir eşi, birlikte hareket ettiği bir arkadaşı çağrıştırdığı gözlemlenir.

Summary

Aleksandr Aleksandrovich Blok (1880-1921) is one of the leading figures of the second generation of Russian Symbolists. Like many symbolist poets, Blok, pursuing path of creating a new life and new ideals in his art, took Russia as the subject of his poems together with the 1905 Revolution. In this direction, the poet aimed to bring Russian life to the forefront by turning to historical elements. At this point, the poem *On The Field Of Kulikovo (Na Pole Kulikovom, 1908)*, which is about the Battle of Kulikovo, which is known as a turning point in Russian history in terms of establishing unity and solidarity among principalities, is crucial with regard to analysis. This poem, which Blok wrote during the period when his art reached its peak, received positive comments from various poets and researchers. Through historical references in the poem, the poet calls on his reader to establish unity and solidarity despite the social, political and cultural complexity of Russia at that time. The poem, which is stated by researchers to be about the opposition between people and intellectuals and the situation in Russia at that time, includes reminders about cultural and historical values. Through these reminders, poet conveys that Russia has a deep past, rich historical and cultural heritage.

When historical sources are examined, the Battle of Kulikovo, used by Blok as subject in the poem, is important in terms of awakening the consciousness of national unity and solidarity against the Golden Horde in Russian history. If the date when the poem *On the Field of Kulikovo* was written is taken into consideration, the Battle of Kulikovo reflects point of view of people and intelligents towards approaching revolution and their thoughts about the fate of Russia. Blok draws similarity between the period in which this battle took place and his own period. Poet emphasizes the desire for change in Russia during the period when the poem was written and determination of people to realize this desire. In addition, poet also refers to the hostility between people and intellectuals. Thus, using Russia's past as subject, he writes down his predictions about events that may occur in the future. By referring to this historical event that Russia went through, the poet tries to establish a connection between the past, present and future of his homeland. Researchers argue that the poem emerged as a reaction to the socio-political impact that emerged after the failure of the first Russian revolution through a section of history.

As a result of examination it is understood that the theme of poem is Russia in general, and more specifically the issue of people and the intellectuals. Also, it is concluded that Blok conveys his views on Russia of period he lived in, based on the Battle of Kulikovo, which is considered as a turning point in Russian history. Poet draws similarity between this event, which happened in the past and results of which are known, and situation that Russia was in at that time. Poet reflects the contradiction between the intellectual class and people in his time, through the encounter between the Tatars and the Russians. Through this similarity, Blok expresses both the idea that history repeats itself and his predictions about the events that may occur in the future in Russia. Poet expresses in the poem that Russia has a deep past in history with "road" leitmotif and that it will have a long road ahead, as long as it continues to exist. However, he makes references to faith as a part of the Russian soul. Through his descriptions of spiritual power, giving strength and courage to the warriors with his "face that cannot be made by hand" by Russian army's side in difficult situations, poet alludes to Jesus. In this direction, Blok gives the message that if what is sacred to the Russian soul, faith and cultural essence are not given up and if these values are protected, Russian people and Russia will exist. In connection with this, it is clearly seen throughout the poem that Russia in poet's world evokes a wife, destiny of whom he is tied, a friend with whom he acts together, a woman in need of protection and for whom one struggles. In addition to these, Blok expresses that Russia had gone through difficult times before through a war experienced in the past and the victory gained in this war, but had overcome these difficulties as a result of the struggle. In this way, the poet aims to encourage his reader. However, he calls for unity and solidarity and emphasizes that in the face of danger, the people must fight for their homeland, Russia, as their ancestors did in the past.

Kaynakça

- Avdeyçik, L. L. (2021). Sakralizatsiya obraza Vladimira Solovyova v tvorçestve poetov-mladosimvolistov. L. L., Avdeyçik (Ed.). *Dialog epoh v literature* içinde (s. 5-20), Minsk: BGU.
- Bannikov, N. V. (1986). *Tri veka russkoy poezii*. Moskva: "Prosveşçenie".
- Blok, A. A. (1960). *Sobranie soçineniy v vosmi tomah. Tom 3. Stihotvoreniya i poemu 1907-1921*. V. N. Orlov, A. A. Surkov ve K. İ. Çukovski (Ed.). Moskva, Leningrad: Gosudarstvennoe izdatel'stvo hudojestvennoy liiteraturı.
- Çetinkaya, E. (2021). Rus Sembolist Şairler A. A. BLOK, V. Ya. Bryusov ve K. D. Balmont'da Devrimin Yansıması Olarak İskitler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, 10(2), 633-648.

- İl'yev, S. P. (1991). Kulikovskaya bitva kak "simvoliçeskoe sobitie". Yu. K. Gerasimov (Ed.). Aleksandr Blok. *İssledovaniya i materialı* içinde (s. 22-40), Leningrad: Nauka.
- Jirkova, Ye. A. (2015). Obraz rodinı v ranney lirike Aleksandra Bloka: lingvopoetiçeskiy aspekt. *Kul'turnaya jizn' yuga Rossii*, 3(58), 78-83.
- Kemball, R. (1954). On The Field of Kulikovo. *The Russian Review*, 13(1), 33-37.
- Lotman, M. Yu (1981). Blok i narodnaya kul'tura goroda. Z. G. Mints (Ed.). *Nasledie A. Bloka i aktual'nie problemı poetiki. Blokovskiy sbornik IV* içinde (s. 7-26) *Uçenie zapiski Tartuskogo gosudarstvennogo universiteta*. Vıpusk: 657. Tartu: Tartuskiy gosudarstvenniy universitet.
- Mihaylov, A. (1981). Poetiçeskiy mir Bloka. A. Mihaylov, St. Lesnevskiy (Ed.). *V mire Bloka. Sbornik stat'ey* içinde (s. 135-163), Moskva: Sovetskiy pisatel'.
- Mints, Z. G. (2004). *Blok i russkiy simbolizm. Poetika russkogo simbolizma*. Sankt-Petersburg: "İskusstvo-SPB".
- Mints Z. G. (1985). Tiskl Al. Bloka "Raput'ya". Z.G. Mints (Ed.) *Mir A. Bloka* içinde (s. 3-18). *Blokovskiy sbornik Uçenie zapiski Tartuskogo gosudarstvennogo universiteta*. Vıpusk: 657. Tartu: Tartuskiy gosudarstvenniy universitet.
- Mints, Z. G. (Ed.). (1981). *Nasledie A. Bloka i aktual'nie problemı poetiki. Blokovskiy sbornik IV. Uçenie zapiski Tartuskogo gosudarstvennogo universiteta*. Vıpusk: 657. Tartu: Tartuskiy gosudarstvenniy universitet.
- Nikolayev, P.A. (1990). *Russkie pisateli. Biobibliografiçeskiy slovar'*. Tom:1. Moskva: "Prosveşçenie".
- Orlov, V.N., Surkov, A.A., Çukovskiy, K.İ. (Ed.) (1960). *Aleksandr Blok. Sobranie soçineniy. Stihotvorenie i poemı (1907-1921)*. Tom 3. Moskva, Leningrad: Gosudarstvennoe izdatel'stvo hudojestvennoy literaturı.
- Öksüz G. (2010). Aleksandr Blok'un "On İki" Adlı Şiirinde Sesler, Renkler ve Semboller. *LİTTERA Edebiyat Yazıları* (C. 26, s. 143-156).
- Skatov, N. (1981). Rossiya u Aleksandra Bloka i poetiçeskaya traditsiya Nekrasova. A. Mihaylov ve St. Lesnevskiy (Ed.). *V mire Bloka. Sbornik stat'ey* içinde (s. 85-114), Moskva: Sovetskiy pisatel'.
- Solovyov, V. (1974). *Stihotvoreniya i şutoçniye piyesı*. F. Ya. Priyma (Ed.). Leningradskoye otdeleniye: İzdatel'stvo "Sovetskiy pisatel"
- Tresidder, J. (1999). *Slovar' simvolov*. Moskva: Fair-Press.

Vroon, R. (1984). Cycle and history: The case of Aleksandr Blok's "Rodina". *The Slavic and East European Journal*, 28(3), 340-357.

Işık, S. (2023). Zerdüşt'ün Yeni Şarkısı: Nietzsche ve Ebedi Dönüş ya da Bir Münkirin Ebediyet Arayışı. *Dört Öge*, 23, 135-159.

İnternet Kaynakları:

URL-1. (<https://arheve.org/read/blok-aa-1/narod-i-intelligenciya/18731>, Erişim tarihi: 06.04.2024.

URL-2. Blok, A. A. (1908). «Народ и интеллигенция». Erişim tarihi:16.04.2024, <https://arheve.org/read/blok-aa-1/narod-i-intelligenciya>

URL-3. Odesskiy, M. "Slavyanskiy" kontekst stihotvorenij Bloka. Erişim tarihi: 10.01.2024, <https://www.ruthenia.ru/document/529363.html>

URL-4. Levinton, G. A., Smirnov, İ. P. (1979). "Na pole Kulikovom" Bloka i pamyatniki Kulikovskogo tsikla. (79-95), Erişim tarihi: 14.05.2024, https://eusp.org/sites/default/files/archive/et_dep/Levinton/Levinton_Smirnov.pdf